

Nederlands-Israëlische theatermaker Ilay den Boer schotelt 'Eet smakelijk' voor

Een schietgebed aan tafel

Het begin van het nieuwe theaterseizoen wordt traditioneel ingeluid met een overzicht van de belangwekkendste voorstellingen van het voorbije Theaterfestival. De jury koos dit jaar voor geëngageerde blikken op de wereld. Een van de meest intrigerende producties is *Eet smakelijk* van de jonge Ilay den Boer, die het publiek mee laat aanschuiven bij zijn bar mitswa.

DOOR LIV LAVEYNE

BRUSSEL ● *Eet smakelijk* vormt het eerste luik van de zesdelige theaterreeks *Het beloofde feest*, waarin de Nederlands-Israëlische Ilay den Boer inzicht verschaft over de joodse geschiedenis en de staat Israël, vertrekkende vanuit het verhaal van zijn familie.

Door zes verschillende perspectieven op eenzelfde thematiek te geven, wil Den Boer aantonen hoe complex de geschiedenis - en daarmee ook de actualiteit - in elkaar zit, want "er bestaat niet één visie, één waarheid". In het eerste deel komt zijn moeder aan bod. Het tweede deel, *Janken en schieten*, dat hij deze zomer presenteerde op het Amsterdamse Over het IJ Festival, focust op zijn oma. Later volgen nog het verhaal van zijn vader, broer en opa om te eindigen bij zichzelf, Ilay den Boer. Geboren in Israël, maar op zijn derde met zijn moeder naar Nederland verhuisd. "Israël blijft mijn thuis, hoe hard ik dat soms ook haat."

Aan een lange tafel, vormgegeven door Edo Sutherland, eet en luister je samen met twintig andere 'gasten'. Ilay den Boer serveert een niet-koosjere maaltijd en vertelt. Niet schreeuwerig, maar met een innemende glimlach, zodat wat hij vertelt des te harder aankomt. "Ik wil niet dat het publiek ontsnapt aan de inhoud. Ik wil de toeschouwers deelgenoot maken, hen mede verantwoordelijk stellen door ze met hun neus op de feiten te drukken, zodat ze niet kunnen wegstijgen maar actief moeten meedenken."

Ook voor het tweede luik *Janken en schieten* koos hij een dwingende vorm van samenzijn en plaatste hij het publiek in een bus. "De bus waarmee mijn grootmoeder als zestienjarig meisje tijdens de Holocaust uit het getto van Litouwen gevlucht is naar Israël."

Landverraad

"Mijn moeder is vanuit Israël naar Nederland verhuisd, omdat ze het leven van haar kind belangrijker vond dan haar liefde voor een land waarvoor je moet blijven vechten. Ze zag zich verscheurd tussen zelfbehoud en ideaal", vertelt Den Boer. "Maar zo'n keuze gaat verder dan een kartonnen verhuisdoos. Het heeft serieuze gevolgen: voor jezelf, je kind, een generatie, een land. Wanneer gaat persoonlijke verantwoordelijkheid over in politieke verantwoordelijkheid?"

"Het is een verscheurdheid die ik evengoed voel: voor mij is Nederland nog altijd één lange vakantie, Israël is mijn thuis. Dat klinkt misschien vreemd, aangezien ik sinds mijn derde in Nederland woon, maar Israël is het land waar ik geboren ben, waar ik voor het eerst gezien en gehoord heb, voedsel geroken en geproefd, de aarde gevoeld. Ik kan weliswaar geen concrete herinneringen aan die periode verbinden, maar telkens als ik weer in Israël aankom, herken ik die vertrouwde geuren en kleuren en weet ik: dit was mijn thuis. Hoe walgelijk ik de praktijken van Israël ook vind, die liefde voor het land zal nooit verdwijnen. Het is een navelstreng die niet doorgesneden kan worden. Al doen ze nog zo hard hun best."

Zoals toen Den Boer weigerde om legerdienst te doen in het Israëlische leger. "Omdat ik een pacifist ben en niet geloof in een gewapende strijd als oplossing voor een conflict. Maar door mijn familie daar werd mijn beslissing beschouwd als landverraad. Het komt hard aan om van je bloedige familie te moeten horen dat je geen echte Israeli bent."

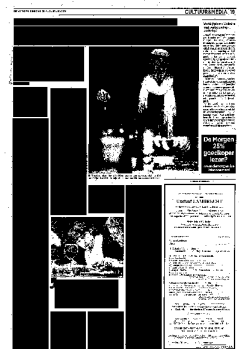
Den Boers ouders en broer zagen de voorstelling *Eet smakelijk*. "Ze reageerden heel emotioneel, maar op een positieve manier. Ze zien hoe een individueel verhaal een grotere betekenis kan krijgen. Hoe een familiegeschiedenis deel wordt van een wereldgeschiedenis én van de actualiteit. En hoe binnen een familie de oorlog tot in de huiskamer doordringt."

De meeste huiskamers hebben nu wel een kleurentelevisie, het beeld in West-Europa is vaak zwart-wit als het over de Israëlisch-Palestijnse kwestie gaat. "Toen in december vorig jaar het Israëlische leger Gaza binnenviel, ben ik opnieuw geschrokken van de weinig genuanceerde reacties in de Nederlandse, en nog meer in de Vlaamse, media. Er waren 1.300 Palestijnen vermoord. Natuurlijk moet je dat afkeuren en kun je zo'n cijfer niet 'nuanceren', maar het is makkelijk om vanop afstand te veroordelen."

Trots

Den Boers tweede voorstelling *Janken en schieten* is gebaseerd op de dagboeken van zijn oma, die tijdens de Tweede Wereldoorlog uit het getto in Litouwen ontsnapte en naar Israël vluchtte. "Je denkt bij jezelf: hoe kun je zo'n jong zestienjarig meisje dat op de vlucht moet

slaan geen thuis geven? Wie zou om het zo te zeggen Anne Frank geen thuis gunnen? Je kunt haar dat niet

ontzeggen, maar tegelijk heeft dat ook enorme gevolgen gehad, zo is gebleken. Als je de dagboeken van mijn oma leest, voel je hoe wat haar overkomt het zionisme en nationalisme in haar doet zwellen, tot ik op een bepaald moment ook dacht: 'Ja ze heeft gelijk, de strijd tegen de Palestijnen is rechtvaardig.' Ik vind het erg dat ik in staat bleek een oorlog te begrijpen. Het verleden mag geen vrijeleide zijn om nu te doen wat je wilt."

"Ik heb lang het gevoel gehad dat ik me moest excuseren omdat ik een Israëlsche jood was, maar nu durf ik trots te zijn op wie ik ben. Al blijf ik nog altijd op mijn hoede. Ik ben deze zomer naar Oost-Europa gereisd en daar – maar niet alleen daar – leeft het antisemitisme nog in kleine kringen. Je voelt dat je hoe dan ook de gevolgen van de geschiedenis met je meedraagt. Ik vind niet dat ik me elke dag moet excuseren voor wat Israël uitvreet, maar ik ben wel deels verantwoordelijk voor wat er gebeurt. Alleen ga ik op een andere manier met die verantwoordelijkheid om, door theater te maken in plaats van het geweer te gebruiken."

Den Boer studeerde twee jaar aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, waarna hij met de jonge regisseur Lucas De Man heel wat voorstellingen maakte. Bij Stichting Nieuwe Helden, opgericht door Lucas De Man, is Den Boer tot op heden nauw betrokken. Voor zijn eerste solovoorstelling *Eet smakelijk* vond hij producenten in het Nederlandse Het Huis van Bourgondië en het Antwerpse theatermaker. "Toen ik hoorde dat ik voor het Theaterfestival was geselecteerd, schrok ik me rot. Ik bedoel: normaal is dat toch voor de grote huizen en voor regisseurs die al jaren in het vak zitten. Maar ik was vooral bijzonder blij om te zien dat ik tot een selectie behoorde die het engagement hoog in het vaan-

del draagt."

Machteloos

Wordt de druk op de jonge theatermaker nu wel niet erg groot voor zijn beoogde zesluik? "Je voelt hoe er anders naar je gekeken wordt. Plots ben je niet meer die jonge maker, maar die gast die geselecteerd werd voor Het Theaterfestival. Dan durf je weleens zwetend wakker te worden, zeker toen ik bezig was met het tweede deel, maar die stap is nu genomen. De reacties op *Janken en schieten* waren opnieuw heftig, maar in positieve zin.

"Na de voorstelling kwam een vrouw recht voor me staan. Ze wilde iets zeggen, maar barstte in tranen uit. Pas toen ik haar later opnieuw tegen het lijf liep, kon ze haar tranen bedwingen en zei ze me: 'De Holocaust, Israël, het conflict met Palestina: het zijn thema's die zo'n onoplosbaar klunen van geweld zijn geworden dat ik liever de andere richting uitkijk, maar jij brengt die thema's onverbiddelijk maar met mededogen dichterbij, en dat geeft me zo'n machteloos gevoel.' De onvolkomenheid van de realiteit is ook die van mijn theater. Het biedt geen antwoorden, maar dat is tegelijk de kracht van theater: ik wil alleen maar tonen."

Van 28 augustus tot en met 3 september in Kaaistudio's, Brussel, www.theaterfestival.be. Meer info: www.huisvanbourgondie.nl.

ILAY DEN BOER:

Hoe walgelijk ik de praktijken van Israël ook vind, mijn liefde voor het land zal nooit verdwijnen. Het is een navelstreng die niet doorgeknipt kan worden

■ Theatermaker Ilay den Boer tijdens zijn solovoorstelling *Eet smakelijk*. 'Israël blijft mijn thuis, hoe hard ik dat soms ook haat.'

